

Sylwia Pielecha

Uniwersytet Warszawski

Instytut Anglistyki

Autoreferat

Przedstawiona przeze mnie praca doktorska z dziedziny językoznawstwa poświęcona jest składniowej i semantycznej analizie zdań mających znaczenie zwrotne oraz emfatyczne. Teoretyczną podstawę przeprowadzonej analizy stanowi interpretacja zdań z zaimkami zwrotnymi zaproponowana przez Pollarda i Saga. Zagadnienie zwrotności oraz emfatyczności w zdaniu było szeroko omawiane pod kątem ich konstrukcji składniowych. Jednakże, badania językoznawcze rzadko koncentrowały się na analizie zarówno składni jak i semantyki zdań o znaczeniu zwrotnym oraz emfatycznym. W staroangielskim, emfatyczne *self* użyte wraz z zaimkiem zwrotnym pojawia się zarówno w konstrukcjach emfatycznych jak i zwrotnych. Dlatego też, w celu rozróżnienia *self* użytego w zdaniach wyrażających zwrotność od tego użytego w zdaniach o znaczeniu emfatycznym, praca ta przedstawia analizę zdań zarówno składniową jak i semantyczną. Badane przeze mnie teksty pochodzą z okresu staroangielskiego.

Celem niniejszej rozprawy było:

- (1) przedstawienie trzech sposobów wyrażania zwrotności w języku staroangielskim: użycie zaimka osobowego z odpowiednią formą i bez odpowiedniej formy *self* oraz użycie nieprzechodniego czasownika zwrotnego;
- (2) przedstawienie klas semantycznych zdań o znaczeniu zwrotnym oraz emfatycznym;
- (3) zbadanie czy pozycja *self* w zdaniu ma wpływ na jego znaczenie;
- (4) analiza pozycji emfatycznego *self* w zdaniu względem zaimka osobowego użytego jako zwrotny;
- (5) porównanie konstrukcji zwrotnych oraz emfatycznych w tekstach z okresu wczesno- i późno-staroangielskiego;

Analizie poddałam wszystkie konstrukcje zwrotne jak i emfaticzne użyte w następujących tekstach: *Beowulf*, poematy z *Vercelli Book* oraz *Żywoty Świątych Aelfrica*. W badaniach wykorzystałam teksty pochodzące z elektronicznych korpusów *Dictionary of Old English Corpus*.

Praca składa się z czterech rozdziałów. Pierwszy rozdział ma charakter teoretyczny, podczas gdy trzy następne zawierają analizę zdań z wyżej wymienionych tekstów. W rozdziale pierwszym przedstawiłam najistotniejsze dotychczasowe publikacje dotyczące zagadnień związanych z zdaniami o znaczeniu zwrotnym oraz emfaticznym oraz zaproponowałam podział tych zdań na różne klasy semantyczne. Rozdział drugi omawia rolę zaimków anaforycznych i emfaticznego *self* w zdaniu w poemacie *Beowulf*. Rozdział trzeci poświęcony jest analizie zaimków anaforycznych i *self* w czterech poematach z *Vercelli Book*. W rozdziale czwartym przeprowadzona jest analiza zaimków osobowych użytych jako zwrotne oraz emfaticznego *self* w *Żywotach Świątych*.

Przeprowadzona przez mnie analiza staroangielskich tekstów pokazuje, iż w okresie wczesno-staroangielskim, zwrotność wyrażona jest głównie za pomocą zaimków osobowych. Oczywiście niekiedy zaimki osobowe użyte jako zwrotne mogły być użyte z odpowiednią formą *self*. Jednakże, konstrukcja ta pojawiała się sporadycznie w tekstach z tego okresu. Zaimki osobowe użyte jako zwrotne występowały głównie w celowniku a rzeczownik lub zaimek, do którego się odnosiły miał formę mianownika. Najliczniejszymi klasami semantycznymi zdań wyrażających zwrotność w *Beowulfie* są zdania z czasownikami ruchu, czasownikami incydentalnymi oraz czasownikami wyrażającymi czerpanie korzyści. Oprócz czasowników ruchu, również w poematach z *Vercelli Book*, czasowniki incydentalne oraz czasowniki korzyści były najczęściej używanymi czasownikami w zdaniach o znaczeniu zwrotnym.

Jak dowodzę w mojej pracy, w *Żywotach Świątych*, użycie zaimków osobowych w zdaniach wyrażających zwrotność jest nadal powszechne. Jednakże, w tekstach tych zaimki te są w większości przypadków użyte z odpowiednią formą *self*. Największą klasą semantyczną są zdania z czasownikami incydentalnymi. W zdaniach tych, zaimki osobowe przeważnie występowały w bierniku i odnosiły się głównie do zaimka w mianowniku. Drugą największą klasą czasowników użytych w zdaniach z zaimkiem zwrotnym są czasowniki korzyści, którym zawsze towarzyszą zaimki osobowe w celowniku. Oprócz tych dwóch klas w tekstach

tych wyróżnić można co najmniej cztery inne klasy semantyczne zdań wyrażających zwrotność.

We wszystkich przeanalizowanych tekstach emfatyczne *self* użyte w zdaniach niemających znaczenia zwrotnego miało głównie znaczenie ‘osobiście’ i było poprzedzone zaimkiem lub rzeczownikiem w formie mianownika. *Self* mogło mieć, także inne znaczenia. Na przykład mogło oznaczać ‘własny’, ‘ten sam’ lub ‘w pojedynkę’.